Työterveyslaitos

Eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunta

ASIANTUNTIJALAUSUNTO
8.3.2017

Asiantuntijalausunto eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalle: VNS 1/2017 vp

Pyynnöstä lausun Valtioneuvoston selonteko kestävän kehityksen globaalista toimintaohjelmasta Agenda2030:sta Kestävän kehityksen Suomi – pitkäjänteisesti, johdonmukaisesti ja osallistavasti
Teema: Työhyvinvointi.

Työhyvinvoinnin edistäminen työikäisen väestön keskuudessa liittyy erityisesti selonteon keskeiset toimenpiteet 2.1. Parannetaan terveyttä ja hyvinvointia sekä vähennetään eriarvoisuutta - kohtaan. Tässä keinoina (1) työterveyshuollon toiminta, (2) ammattiryhmien erityispiirteet työhyvinvoinnin edistämisessä, (3) työpaikkojen merkitys työhyvinvoinnin luojana ja terveyden edistäjänä, (4) mikro- ja yksinyrittäjien tarpeiden huomioon ottaminen.

1. Työterveyshuollon toiminta. Laajan sote-uudistuksen yhteydessä työterveyspalvelujen turvaaminen jatkossakin ja työkyvyn edistämisen näkökulman sisällyttäminen kaikkiin työikäisten sote-palveluihin on tärkeää. Nykyinen työterveyshuolto osaa työn ja terveyden yhteyden, joten työterveyshuollon etenkin työpaikka- ja ryhmätason terveyden ja työkyvyn edistämisen toimintaa pitää vahvistaa. Tutkittujen ja vaikuttavien digitaalisten palvelujen kehittäminen on tärkeää kustannustehokkuuden parantamiseksi ja palvelujen tarjonnan lisäämiseksi myös pk-yrityksiin ja erityisesti mikroyrityksiin.

2. Ammattiryhmien erityispiirteet ja terveyserot. Työn vaarat ja riskit sekä elintapojen erot myötävaikuttavat väestö- ja ammattiryhmien terveyserojen syntyyn. Eri työt ja ammatit myös kuormittavat eri tavoin ja altistuminen niissä on erilaista. Ammatin ja työn vaikutukset ja vaatimukset tulee ottaa huomioon terveyden ja työkyvyn edistämisessä ja jo ammatillisessa koulutuksessa antaa valmiudet työkyvyn lukutaitoon. Useille työikäisille työkyky, työstä palautuminen ja työturvallisuus saattavat olla kiinnostavampi näkökulma terveellisiin elintapoihin motivoitumiseksi kuin vuosien kuluttua todentuva sairastumisuhka. Perinteiset kansanterveyden edistämisen toimenpiteet eivät ole olleet riittäviä terveyserojen kaventamiseen. Elintapakeskeinen ja sairauslähtöinen viestintä ja ohjaus eivät riitä motivoimaan kaikkia väestöryhmiä terveellisiin elintapoihin.

3. Työpaikkojen merkitys. Työhyvinvoinnin perusta on työkyky. Työkyvyn perusta on toimintakyky ja terveys. Työpaikkoja voidaan hyödyntää nykyistä enemmän terveyden edistämisen areenoina, koska siten tavoitetaan merkittävä määrä työikäisistä, jotka vaikuttavat lapsiinsa ja myös ikääntyviin vanhempiinsa. Riittävä uni ja liikunta, säännöllinen syöminen ja päihteettömyys ovat työturvallisuuden, työkyvyn ja työstä palautumisen näkökulmista keskeisiä asioita kaikissa työuran vaiheissa ja myös työurien keston näkökulmasta. Epäterveelliset elintavat huonontavat fyysisesti kuormittavaa työtä tai vuorotyötä tekevien terveyttä ja työkykyä enemmän kuin fyysisesti kevyttä ja päivätyötä tekevien terveyttä ja työkykyä. Näille erityisryhmille tarvitaan räätälöityjä ratkaisuja ja menetelmiä, joissa hyödynnetään käyttäytymisen muutoksen edistämisen keinoja.

   Terveyden edistäminen työpaikalla on voimavaroja lisäävää suunnitelmallisesti ja tavoitteellisesti etenevää yhteistyötä, jolloin yhdessä kehitettyihin ratkaisuihin on helppo sitoutua. Parhaimmillaan työympäristö, työyhteisön kulttuuri ja ammatti-identiteetti edistävät ja tukevat yksilöiden terveellisiä valintoja. Työn murros haastaa tätä. Toimintaa raamittavat jo olemassa oleva lainsäädäntö mm. työsuojelu-, työterveyshuolto ja työaikalait, mutta lisäksi tarvitaan tarkemmat toimintaohjeet, jotka on suunnattu työpaikoille. Esimies voi omalla toiminnallaan edistää terveyttä edistävän työpaikan kulttuurin, rakenteiden ja prosessien muodostumista ja toimivuutta. Tämä vaatii esimiesten osaamisen vahvistamista sekä työpaikan eri toimijoiden välisen yhteistyön parantamista.

4. Mikro- ja yksinyrittäjien erilainen todellisuus. Mikroyrityksiä (1-9 työntekijää) on Suomessa noin 340 000. Mikroyrittäjistä vain osalla on toimiva työterveyshuolto, eikä toimivaa työsuojeluorganisaatiota. Yrittäjyyskoulutukseen tulee sisällyttää yrittäjän ammattitaidon lisäksi terveyden ja työkyvyn osaamisvaatimuksia ammatissa ja työssä. Jotta mikroyrittäjien terveyttä ja työkykyä sekä työn tuottavuutta voitaisiin edistää sopivilla keinoilla, tarvittaisiin luotettavaa tutkimustietoa, jota on hyvin vähän. Naisyksinyrittäjät haja-asutusalueella ovat kokeneet hyväksi skypeohjauksena toteutetun vertaisryhmätoiminnan. Tutkimustiedon kerääminen mikroyrittäjien terveydestä, työkyvystä ja työoloista on tärkeää, jotta yrittäjille voidaan kehittää heille sopivia, laadultaan ja saatavuudeltaan tasa-arvoisia palveluja.

Lisäksi kohtaan 2.2. Turvataan osaava työvoima muuttuvilla työmarkkinoilla:

1. ammatillisen koulutuksen työ- ja toimintakyvyn sekä terveyden ylläpitotaidot osaksi ammattitaitoa. Esimerkiksi fyysisesti kuormittavissa ammateissa pitää olla riittävä toimintakyky ja kunto, jotta kiinnittyy työelämään ja pysyy työkykyisenä. Pitää osata kiinnittää huomiota myös työstä palautumiseen.

Olennaista on, että työelämän kehityksen seuraamiseksi ja ennustamiseksi, sekä mahdollisten uusien riskiryhmien tunnistamiseksi tarvitaan *työelämän seurantatietoa*. Työterveyslaitoksen olisi luontevaa toimia tahona, jonne kerätään laajasti työelämätietoa ja jossa sitä osataan asiantuntevasti analysoida ja käyttää tutkimuksessa. Työelämän seurantatietoja voitaisiin hyödyntää yhteiskunnallisen päätöksenteon tukena ja uusien asiakasprofiilien tunnistamisessa sekä palvelujen kehittämisen ja niiden vaikuttavuuden arvioimisen tukena.

Jaana Laitinen, johtaja, dosentti
Työterveyslaitos
Tiedosta työkykyä -yksikkö Promo@Work -hanke
jaana.laitinen@ttl.fi
puh. 030 474 6006